THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper In The Province of Ontario,
PUBLISHED BY
CANADIAN JEWISH PUBLISHING Co. Ltd.
251—253 Queen Street West Telephone Adelaide 3067
Subscription Rates $6 PER YEAR, $3.50 SIX MONTHS
Single Copy — 3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O. Toronto Ont
January 22nd 1913

1914--1924

די אויגוסט טעג פון 1914, וועלען לאנג בלייבען אין יעדענס זכרון.

צעהן טרויעריגע יאהר זענען שוין אוזעק, אבער נאך פיעלע צעהנדליגער יאהרען וועלען ניט אויסהיילען די וואונדען, וואס די טעג האבען געבראכט מיט זיך.

מען איז ווי שכור געווארען פון די געשריען „וויוו לא געד" — עס לעבט דער קריעג. און די פעלקער האבען זיך אליין געפירט צו דער שחיטה, יעדער איינשניידענדיג זיך טיעפער אינ'ם צווייטענס האלז.

און וואס איז דער רעזולטאט?

מיר זענען היינט, צעהן יאהר שפעטער, אזוי נאהענט צו א צווייטער נייער וועלט־מלחמה, ווי מיר זענען פאר 1914, איידער דער באריסמטער בלוט־באד, מיט'ן צוגאב פון עקאנאמישער ריאינע אן פיעל לענדער.

צעהן יאהר וועלט־קריעג, און מיר זענען נאר רייכער געווארען מיט קאנפערענצען, מיט איין קאנפערענץ נאך דער צווייטער, געהאלטען די פארשיעדענע אייראפייאישע הייפט־שטעדט.

„וויוו לא געד" האט זיך געהערט אנהייב אינגוסט, 1914 און „וויוו לא געד — עס לעבט דער קריעג, הערט זיך איך יעצט..

וואלט מען פון דעם רוף ניט באהערשט געווען, וואלטען מיר אפשר שלום געהאט, און מען וואלט ניט געדארפט אזוי פיעל קאנפערירען.

דאס איז געווען אין די ערשטע אויגוסט טעג, ווען דער מלחמה־קאשמאר האט אלעמען אריינגעצויגען, און נאך יעצט קען מען זיך פון דעם ניט באפרייען, נאך יעצט צאהלט מען דעם פרייז פאר דעם, און די פאליטישע לאגע פון דער וועלט ווערט אלץ מעהר קאמפליצירט.

קען מען אזעלכעס פארגעסען?

ווען עס איז נאך די יאהרען פונ'ם קריעג געקומען דער וואפענשטילשטאנד פון 1918, האט מען פרייער אפגעאטעמט, מען האט גלייכט, אז ענדליך איז דער קריעג געענדיגט. אבער דאס איז געווען נאך א ביטערע ענטטייישונג. ווייל איינצעלנטליך איז קיין זאך ניט געענדיגט געווארען, און פון 1914 בין 1924 ציהט זיך איין לאנגע קייט פון מלחמות און צוזאמענשטויסען.

אין היינט ווי פריהער, שטעהט נאך אלץ די גרויסע פראגע — ווען וועט שוין נעהמען אן ענדע צו דעם?

מענשען-לעבענס טארען ניט זיין הפקר

דער טראגישער אומגליקס־פאל, וואס איז פארגעקומען אין נייקעסעל, וואו פיער מענשען זענען אומגעקומען, בעת זייער אויטאמאביל האט געהאלטען אין אריבערפאהרען די רעלסען פון דער קאנאדישן־פאסיפישער אייזענבאהן, דארף פעסטשטעלען די הנהה, אז די ערטער, וואו מענשען פאהרען אריבער די באהן־רעלסען ווערען ניט אפגעהיט ווי געהערציג איז. און אז עפעס האט באדארפט געטאן ווערען, כדי צו באוואהרען, אז מענשען זאלען ניט איבערגעגעבען ווערען אין די הענט פון מלאך־המות אהן א פארוואס און אהן א פארוווס.

מען דארף זיך ניט אריינלאזען אין חקירות און מען דארף ניט מאכען קיין אומגעהיטיגע פשט'לאך וועגען דער שרעקליכער טראגעדיע. עס קאן זיין, אז די דערקלערונג פון די ליניע־היטער וועגען דעם, אז, דער אומגליק איז אריינגעקומען צוליעב דער נאכלעסיגקייט פון די אויטאמאביל־פאהרער, איז א ריכטיגע, און עס קאן, ווידער, זיין אז די ליניע איז ניט באזוכט געווארען ווי עס באדארף צו זיין, און אז די באהן־היטער האבען א חלק אין דער טראגעדיע.

חקירות אליין זענען ניט געווען, כדי צו לעבעדיג מאכען די טויטע און געזונט מאכען ד יעטליכע פארוואונדעטע מענשען פונ'ם אומגליקס־פאל, וואס עס איז נייטיג איז ווייטערדיגע פארזיכטיגקייט מצד די ליניע־היטער און די אויטאמאביל־פאהרער. ביידע עלעמענטען טארע זיך ניט פארלאזען אויף נסים און דארפען ניט שטעלען אין סכנה די לעבענס פון מענשען. עס זענען דא מענשען, וואס ווילען זיך בריה'ן אז שטעלען דערביי זייערע לעבענס אין סכנה. עס זענען אויך דא געוויסע ליניע־היטער, וואס באציהען זיך נאכלעסיג צו זייערע פליכטען. אבער העכער פון אלץ דארף געשטעלט ווערען די פארשטארקטע שטירה ארום די ערטער, וואו מענשען פאהרען אריבער די באהן־ליניעס. עס געוויסע ערטער שטעהט בלויז איין מענש, בעת עס וואלט ניטיג געווען צו אויעק שטעלען נאך א מאן אלס שומר, כדי די ליניע בעסער אפצוהיטען און די אויטאמאביל־פאהרער איינצוהיטען.

די באהן־קאפאניעס ציהען ארויס גרויסע געלדער פון דער קאנאדער באפעלקערונג, און עס איז א ישר־גדול, אז די קאמפאניעס זאלען באזארגען, אז די ערטער, וואו מענשען פאהרען אריבער אין אויטאמאביל־ליניעס, די אזור־גערופענע „ריילווייז־קראסינגס", זאלען בעסער און געהעריגער באוואכט ווערען. אפילו אין שטאדט גופא געפינען זיך „ריילווייז־קראסינגס", וואו דער מענש איז קיינמאל ניט זיכער מיט זיין לעבען, ווען ער פרובירט יענע ערטער צו אריבערגעהן. דא זעהט מען באשיינפערליך, אז די שמירה פון די „קראסינגס" איז ניט קיין גוטע, און אז עס איז נאך דא גענוג ארט פאר רעפארמען.

די קאמפאניע קאן אבער ווייס ניט איינגעהן, אויב די מענשען וואס באנוצען זיך מיט אויטאמאביל־ן וועלען פארנאכלעסיגען זייערע פליכטען און וועלען ריזיקירען זייערע לעבענס, ניט אפהיטענדיג די כללים פונ'ם פארקעהר און ניט שיינקענדיג קיין אויפמערקזאמקייט אויף די סיגנאלען פון די ליניע־היטער. עס דארף באשאפען ווערען א מין קאאפעראטיווער בריק צווישען די ליניע־היטער און די מענשען וואס שליטלען זיך איבער די „קראסינגס". איטליכער וואס וויל א „קראסינג" אריבערפאהרען, מוז זיך פריהער גיט ארומקוקען אויף אלע זייטען אין אויספאלגען די סיגנאלען פון די ליניע־היטער.

דער אומגליק פון ניזקעסעל דארף דיענען פאר א מוסטער ווי אזוי מען דארף זיך באציהען מיט מעהר פארזיכטיגקייט, ווען מען האלט איין אריבערפאהרען א ליניע אין אן אויטאמאביל. קיינער איז ניט מחייב צו קריכען אין פייער. עס איז פיעל בעסער צו זיין דער לעצטער טרום איידער דע רערשטער טויטער העלד. דער אומגליק פון ניזקעסעל דארף דיענען פאר א זוארנונג!

א טייל פונם גאנצען

פון דר. יהודה לייבאוויטש.

א טייל פונ'ם גאנצען — דאס איז וואס ארץ ישראל האט אין דער לעצטער צייט אנגענומען ווערען.

מיר האבען שטענדיג געשטרעבט דערצו, און שטענדיג געהלומ'ט דערפון, אז ארץ ישראל זאל ווערען דער צענטער פונ'ם אידישען לעבען, דער מיטעל־פונקט, דער „תל תלפיות" פונ'ם גאנצען אידישען כלל אין דער גאנצער וועלט. קיינער וועט ניט לייקענען אז לויט יערער ריכטונג, פאליטישע קולטורעלע אדער סציואלע איז אט די שטרעבונג דער סך הכל פון אונזער נאציאנאלער אויפלעבונג, פון דער איבערקערעניש אין דעם גאנג פון אונזער געשיכטע.

פאר אונז היינט האט אבער ארץ ישראל א גאנץ אנדער טעם און א גאנץ אנדער זין. פאר אונז איז ארץ ישראל ניט קיין געדעכטניס אינזעל, נאר אונזער אינצייגע לעבענס־אינזעל, וואו מיר קענען האבען די וואונדערבארע מעגליכקייטן אויפצובויען אויף דאס ניי, אונזער אייגענעס שאפענדיג לעבען.

דערפאר מוזען די באציהונגען צווישען ארץ ישראל און דעם גלות זיך ביטן קאנצענטרירען אין די באגריפען פון „צענטער און סביבה", נאר אדרבא, זיי כען צו שאפען גלייכע שטעלונגען, גלייכע אינטערעסען און גלייכע לייסונגען, לכל הפחות פראפאר־ציאנאל.

אין אנדערע ווערטער: ארץ ישראל דארף זיין איצט ניט בלויז א צענטער פאר אונזער כלל, נאר אויך א טייל פון אים, א טייל פונ'ם גאנצען.

און דאס איז וואס ארץ ישראל האט אנגעהויבען ווערען באמת.

* * *

צוויי ערשיינונגען זענען ערות דאר־רויף:

אין ארץ ישראל האט זיך געגרינדעט אן אלגעמיינע ציוניסטישע פעדעראציע, עס קען קלינגען פאראדאקסאל, א ציוניסטישע פעדעראציע אין ציון! אבער דאס איז איינער פון די וויכטיגסטע אן־ערוגונגעסטע שריטען אויפ'ן וועג צו עלבסטשטענדיגקייט, צו פאראייניגונג מיט'ן גאנצען איפדיגען כלל.

ארץ ישראל איז לעצטענס געפרוווט געווארען מיט א זעהר שטאלצען נאמען, וואס קלינגט שעהנער און זאגט מעהר ווי אלע מליצה־ווערטער אויף איהר חשבון: ארץ ישראל העובדת — די ארבייטענדע ארץ ישראל! אלץ אז ארץ ישראל בלייבען פאר אונז בלויז א „א מזרח וואנד" אין אינזער לעבען — קען אט די מזרח־וואנד ווערען מיט דער צייט דאס זעלבע ווי די אוכערנעבריבענע מערבי־וואנד — ווי דער כותל המערבי..

ארץ ישראל בלויז אלס צענטער וואלט געהייסען איזאלירונג. דער אידעאליזם פון גלות בנוגע ארץ ישראל — ווי גרויס ער זאל ניט זיין און אויף וויפיעל מען זאל ניט קענען אויף איהם רעבענען — וועט שטענדיג האבען דעם „נאך־געשמאק" פון אונזער אמאלדיגען פלאטאנישען אידעאליזם צום „הייליגען לאנד", וואס האט פארוואנדעלט ארץ ישראל אין א „געדעכטניס אינזעל", אין א „הייליגען ארט", וואס מען טאר ניט פאר־געסען און מען מוז אונטערשטיצען פון צייט צו צייט.

פאר אונז היינט האט אבער ארץ ישראל א גאנץ אנדער טעם און א גאנץ אנדער זין. פאר אונז איז ארץ ישראל ניט קיין געדעכטניס אינזעל, נאר אונזער אייגצייגע לעבענס־אינזעל, וואו מיר קענען האבען די וואונדערבארע מעגליכקייטן אויפצובויען אויף דאס ניי, אונזער אייגענעס שאפענדיג לעבען.

דערפאר מוזען די באציהונגען צווישען ארץ ישראל און דעם גלות זיך ביטן קאנצענטרירען אין די באגריפען פון „צענטער און סביבה", נאר אדרבא, זיי כען צו שאפען גלייכע שטעלונגען, גלייכע אינטערעסען און גלייכע לייסונגען, לכל הפחות פראפאר־ציאנאל.

אין אנדערע ווערטער: ארץ ישראל דארף זיין איצט ניט בלויז א צענטער פאר אונזער כלל, נאר אויך א טייל פון אים, א טייל פונ'ם גאנצען.

און דאס איז וואס ארץ ישראל האט אנגעהויבען ווערען באמת.

* * *

אין דער אנדערער זייט אין אלע גלעקערטסטען זין פונ'ם ווארט אינזער וויר־קענדער צענטער, קען זי דערווייל דיענען בלויז אלס אכסטראפטער צענטער אלן דער נויטווענדיגקייט, געגענזייטיג לייט פון לעבעדיגער השפעה, פון ווירק־ליכע בעגייסטערונג אינטערעסען צווישען דעם צענטער מיט דער אונגעהייער גרויסער סביבה וואס הייסט גלות.

די פארבינדונג צווישען דעם צענטער און דער סביבה, צווישען ארץ ישראל און דעם גלות, מוז בלייבען א לאנגע צייט בלויז אן אידעאלע, וואס איהר כח איז: די אנגעהאלטענקייט פון דער שטרעבונג, די פערספעקטיווע אין דער ציוניסטישער אין דער אויסגעהאלטענער ווילען.

אם אין דעם ליגט די סכנה: אויב ארץ ישראל איז בלויז דער אידעאלער צענטער אין ניט דער פראקטיש רעאלער, אויב ארץ ישראל וועט אויצט פארגעהמען אינ'ם אידישען לעבען בלויז דעם בכחדי־גען אויבענאן, אויב זי וועט א לאנגע צייט בלייבען פאר אונז בלויז א „א מזרח וואנד" אין אינזער לעבען — קען אט די מזרח־וואנד ווערען מיט דער צייט דאס זעלבע ווי די אוכערנעבריבענע מערבי־וואנד — ווי דער כותל המערבי..

דייטשלאנד פלאנעוועט צו אראפּטי־רען דעם אמעריקאנישען דאלאר

פון מ. כעגער.

דער אמעריקאנער דאלאר איז שוין לאנג געווארען דער הערשער פון דער וועלט. אין די מעהרסטע אייראפייאישע שע לענדער האט מען שוין לאנג פארגעסען ווי אזוי מען צעהלט אנדערע געלדער־אויסער דאלארס. דארט וואו עס עקזיסטירט אפילו אן איינגענע געלט סיסטעם, רעכענט מען נאך אלץ אויף אמעריקאנער דאלארס, ווייל דער דאלאר איז די סטאבילירטע פינאנציעלע אינסטיטוציע אין דער וועלט. אמעריקע איז אפגענאסען מיט עטערס גאלד, און איהר דרוק אויפ'ן פינאנציעלען גאנג פון דעם וועלט־מארק איז זעהר גרויס.

האט מען זיך אין דייטשלאנד מיישב געווען און מען האט א טראכט געטאן וועגען אראפּטירען דעם אמעריקאנישען דאלאר. צו וואס זאל מען דארפען זיך עוסק'ן מיט דייטשע מארקען, וואס האבען קיין ווערדע ניט, אז מען קאן לכתחלה איינפיהרען דעם אמעריקאנישען דאלאר. ווען איינער דארף עפעס קויפען טראכט ער דאך סיי ווי סיי ניט ווענען דעם מורם פון דעם דייטשען מארק, נאר ווענען דעם מורם פון דעם דאלאר. דער דאלאר איז א גאנגבארער אנטיקעל אויף דער גאנצער וועלט. וועט מען אזוי ארום פטור ווערען פון דער פארשאלטענער וואליוטע און מען וועט סטאבילזירען דעם געלט מארק.

זאל מען זיך אבער ניט שרעקען און ניט מיינען, אז דייטשלאנד ווערט אמעריקאניש. עס איז גאר א סברא, אז דער דייטש וויל ניט ארויסרייסען דעם דאלאר פון די אמעריקאנישע הענט, נאר ער וויל זיך בלויז אומקעהרען צו די אלטע צייטען פון דער דייטשער פארגאנגענהייט, ווען דער דאלאר איז אין דייטשלאנד געבוירען געווארען און איז אין דער גרויסער און ברייטער וועלט איינגעבראכט געווארען. דער דאלאר איז באשאפען געווארען אין דייטשלאנד. די אמעריקאנער האבען אים אין זייערע הענט אריינגעבאפט און האבען פון אים געמאכט דאס וואס ער איז. פון א דייטשען פראדוקט איז באשאפען געווארען דער סימבאל פון דער אמעריקאנער גרויסקייט.

קלעהרער גערעדט: דער אמעריקאנישער דאלאר האט הינטער זיך א געשיכטליכע עוולוציע, וועגען שורש עס שטאמט פון פארשיעדענע לענדער. דער אמעריקאנער דאלאר איז פונקט אזוי דייטשיש ווי שפאניש. שפאניע האט אין אים א גרויסען חלק. עס איז א ישר־אומרים, אז נאך איידער קאלומבוס האט זיך ארויסגעלאזען אויף זיינע שיפען צו אנבען אמעריקע, האט מען שוין אין שפאניע געוואוסט וועגען א מטבע וואס הייסט "דאלאר". עס קאן זיין אז ווען מען האט קאלומבוס'ן געפרעגט האבען זאמען פאר'ן אים כלל ישראל, אלס גלייכע טיילען פונ'ם גאנצען.

די ווירקונג פון ארץ ישראל אלס טייל פון דעם כלל קען מעהר פון אלץ, אז ארץ ישראל זאל ווערען דער צענטער פון דעם כלל.

איבערא־ל וואו די רעסיפי יאנט. מיל־ך

"נוצט באדרענ'ם סט. טשארלס מילך. פאר־בעסערט אייערע בעס־טע פארשריפטען, אין עקאנאמיש ווייל ס'איז דאפעלט פעט ווי אנ־דערע מילך. שרייבט פאר רעסיפי בוך.
The Borden Co. Limited
Montreal
ST.C.16-24

דאלארס האבען אבער געוויסע מטבעות יא.

דאס געבורט־ארט פון דעם אמעריקאנישען דאלאר איז יאנקיישטאדט — א שטאדט וואס איז עטליכע הונדערט יאהר געלעגען אונטער דעם יאך פון דער דייטשער הערשאפט. מיט מעהר ווי הונדערט יאהר צוריק איז יאנקיישטאדט איבערגעגאנגען פון דייטשע אין עסטרייכישע הענט, און איצט איז עס א טייל פון טשעכא סלאוואקיע. דאס איז א קליין באהעמיש בערג־שטעדטעל, עטליכע מייל פון קארלסבאד. די איינוואוינער פלעגען גראבען ניקעל און זילבער פון דער ערד און האבען רייך געמאכט זייערע בעלי־בתים. דער פעדאלער הערשער פון דעם זילבער און ניקעל דיסטריקט איז געווען א גראף מיט'ן נאמען שליטס. ער האט געהאט א ליידענשאפט צו לאזען גייסען מטבעות פאר זיינע מסחרים. ער פלעגט לאזען גייסען גרוי־סע און קליינע מטבעות וואס האבען ניט געהאט קיין באשטימטע נעמען.

א נאמען פאר א מטבע איז אבער ניטיג. האבען די איינוואוינער עס א נאמען געגעבען "יאאכימסטאלער", נאך דעם נאמען פון דעם דארטיגען ישוב, שפעטער האט מען דעם נאמען פארקירצט, און מען האט עס אנגעהויבען רופ־ען "טאלערס", און גאר שפעטער איז פון "טאלער" געווארען "דאלאר". אין געוויסע לענדער פלעגט מען דאס געלט רופען "דאלערס" און אין אנדערע — פראסט און פשוט: "דאלארס". דאס ערשטע טייל פון דאס ווארט "טאלער" שטאמט פון דאס ווארט "טאל", מחמת דאס ארט וואו די מטבעות זענען געגאס־סען געווארען, איז געלעגען אין א טאל.

דער דאלאר איז שפעטער געווארען שטארק פאפולער אין שפאניע. און אין מעקסיקא. עס איז דערגאנגען אזוי ווייט, אז פיעל פריוואטע מאנאטען האבען געגאסען זייערע איינענע דאלארס פאר זייערע איינענע מסחרים. די שפא־נישע "פעזא" האט זיך לכתחלה פאר־מאסטען צו קאנקורירען מיט פאפולארי־טעט אנטקעגען דעם דאלאר. דער בריי־טער עולם האט אבער געהאט א פיעל גרעסערען ציטרוי צום זילבערנעם דאלאר איידער צו די שפאנישע פעזאס.

ווען מען האט באדארפט דעקען די הוצאות פון דער אמעריקאנער רעוואלו־ציע אנטקעגען דער ענגלישער הערשאפט, האט מען אריינגעלאזען שפאנישע אסיג־נאציעס, וואס וואס האבען געטראגען דעם נאמען "דאלארס". אבער אפילו נאך דער רעוואלוציע האבען געוויסע מלבושים און אייבינע וואהנזינניגע פאר־שוינען...

„גלארי, גלארי, הללויה".

הערט ווי די האבמאטען קראכען אין דער הייסער לופט?

פיהלט ווער ווי די ערד טרייסעלט זיך אונטער די פיס?

דאס קראכט מען לכבוד דעם צעהנ־טען יאהר־צייט פון דער מלחמה.

דאס טרייסעלט זיך די ערד לכבוד דעם צעהנטען שלום־פעסט.

דאס ליבעלט מען אזוי און מען לויכט אין מ'דאנקט אלע געטער פון אלע צייטען פאר די הונגערניג, פאר די מי־לאנען מתים פון דער גרויסער „דעמאק־ראטישער" מלחמה, פאר די שלום־קאנ־פערענצען, פאר די פרעמיערען און פרע־זידענטען. פאר די קענוליכע מאניפעס־טאציעס, פאר די הבטחות פון די דיפ־לאמאטען, פאר די גוטע און פרומע גלחים, פאר די געשענדעטע און ברוטאל־ליזירטע פרויען, פאר די וואס לעבען איין זייערע לעצטע טעג אין תפיסות, אויסטער די ביישטיגען פון די מערדערליכע שומרים...

„גלארי, גלארי, הללויה"...

„גלארי, גלארי, הללויה"

(פעליעטאן)

— פון —
א. מ. מאנדעלבוים

זאל געקלינגען ווערען אין אלע גלע־קער, און זאל געדאוועט ווערען אין אלע דאווען־שטיבער, און זאל געגלאצט ווע־רען צום הימעל־צו מיט דער גרעסטער גלאצעניש, וואס איסיצער האט ווען גע־גלאצט, און זאל פון די העלזער זיך ריי־סען הויך און העכער, גלעקעלדיג און גלעקעלדיגער:

„גלארי, גלארי, הללויה".

„ווייל א יום־טוב איז היינט — א גרויסער און הייליגער יום־טוב.

הערט ווער ווי פייקען באראבאנע־ווען, ווי ביקסען קראכען, ווי הארמאטען שפאלטען די זימלען און מיליאנען מענ־שען פאלען ווי זאנגען אונטער דעם שני־טער'ס מעסער?

ווייס איז נאך א שניט־צייט, און ווייס איז נאך דער אפלאנג פונ'ם פיי־ערדיגען ניגון, וואס דער שניטער וואר־פט אין דער פעלד־לופט אריין. דערפאר פיהלט מען שוין דעם ריח פון מענשליכ־בלוט, וואס טראגט זיך אין דעם זומער־דיגען חלל; דערפאר הילכט שוין אפ אין דער לופט דער טראט פון דעם סאלדאט, וואס וואהרפט זיך מיט שווערד און ביקס אויף לעבעדיגע מענשען און זעטיגט זיין אפעטיט מיט מענשליך מארך און מענ־ליך בלייש.

„גלארי, גלארי, הללויה".

און געלויבט און געלויבט זאל ווע־רען נאמ'ס נאמען פאר דער גרויסער שפע פון דער מלחמה, פאר די פולע צעבערס גאלד און זילבער פון די גע־וועהר־מאנגאטען, פאר די מיגען און וועלדער, פאר די לענדער און גענדער־לאר, פאר די טייכען און טייכלאר, וואס זענען צוברעקעלט געווארען און צושנ־טען געווארען און זענען צווישען די זי־גער פארגאנדערגעטיילט געווארען.

„גלארי, גלארי, הללויה".

און א פפעציעלע מלחמה־תפלה זאל אויסגע'תפלה'ט ווערען פאר די מיליאנען מענשען, וואס האבען זייערע לייבער און נשמות מקריב געווען פאר די אמעריי־קאנער מאגנאטען, פאר די ענגלישע לארדען, פאר די איראפעאישע באנקיי־רען, פאר די דייטשע זונקערס און די רוסישע צארען, אויספלאסטערענדיג א וועג פאר דעם אנקום פון פיעל־באזונ־דערע און באקלונגענער, פאר דער גע־פארבטער און געפירדערטער מיראם „דעמאקראטיע".

„גלארי, גלארי, הללויה".

צעהן יאהר מלחמה. צעהן יאהר צייט־ליכט — צעהן יאהר שוואראצע ליכט מיט גוסס'דיגע פעמאלד, וואס רויכ־רען ווי לאמפאדעס פאר'ן בילד פון ישוע הנוצרי; וואס ברענען מיט א טויזליכען פייעריל און זאגען אז, אז דער שטן מיט דו טויזענט אויגען שטעהט ערגיץ הינ־טער דער וואנט — אז באלד וועט ער זיך געבען א שאר־אויס פון זיין באחעלי־טעניש אהיים און וועט אויסטאנצען א סקעלעט־טאנץ פון בלוט און משוגעת...

„גלארי, גלארי, הללויה".

אין בעת מ'וועט שוין האלטען ביי הזכרת־נשמות, זאל מען שוין ניט פאר־געסען צו אריינרעכענען אין צעטעל פון די קרוישים די נשמות פון די געפאלענע מלאכים, די מארטירער פון דער געקרויצ־טער משפחה, וואס האבען זייערע טראר־נען מקריב געווען פאר דער טובה פון דעם „גרייסען „באנצע שוויג", פון דעם חמון־המעם — פון דעם אייביג שווייגענ־דיגען און אייביג־ליידענדיגען פראסטען פאלק.

ווייל גרויס אין זייער קרבן, און הייליג זאל זיין די רגע, וואס האט זיי געברייכט צו אפליידיגען די ביינקלאך פאר נייע מענשען; צו אויסטאן די קרוי־נען און אנטאן פראסטע קאפליישען; צו ארונטערציהען פון זיך די קענוליכע מלבושים און זיך אויספוצען אין פשוט'ע זשיפיצעס מיט פראסטע קנעפ און פראסטען אונטערשלאף.

„גלארי, גלארי, הללויה".

און א געזונט זאל ארויס אין די ביי־כער פון די אפגעפאשעטע און איבערפרע־סענע, וועלכע האבען געבענשט די קעפ פון די פאטריאטישע רוצחים; וואס האט בען גענאסען אויל אויפ'ן מלחמה־פייער און האבען די הענט פון די געזעצליכע שוחטים געשטארקט.

ווייל געהאלפען האט איטליכער איינער פון זיי צו אויסקעמפען פאר די מאסען אפענע טויערען אין אמעריקע, גרויסע שכירות און לוקסוס אין דייטש־לאנד, עשירות אין ענגלאנד, פאסיפיזם אין פראנקרייך, מענשליכקייט אין אלע וועלט־טיילען, ראדיקאליזם אין אייראר־פע, ליעבשאפט צום אויסלענדער אין די פרייע מדינות און — עגזיסטענץ אין אלע גלע־קער מיט דער אפלאנג פונ'ם פיי־ערדיגען ניגון, וואס דער שניטער וואר־פט אין דער פעלד־לופט אריין. דערפאר פיהלט מען שוין דעם ריח פון מענשליך־בלוט, וואס טראגט זיך אין דעם זומער־דיגען חלל; דערפאר הילכט שוין אפ אין דער לופט דער טראט פון דעם סאלדאט, וואס וואהרפט זיך מיט שווערד און ביקס אויף לעבעדיגע מענשען און זעטיגט זיין אפעטיט מיט מענשליך מארך און מענש־ליך בלייש.

„גלארי, גלארי, הללויה".

און געלויבט און געלויבט זאל ווע־רען נאמ'ס נאמען פאר דער גרויסער שפע פון דער מלחמה, פאר די פולע צעבערס גאלד און זילבער פון די גע־וועהר־מאנגאטען, פאר די מיגען און וועלדער, פאר די לענדער און גענדער־לאר, פאר די טייכען און טייכלאר, וואס זענען צוברעקעלט געווארען און צושנ־טען געווארען און זענען צווישען די זי־גער פארגאנדערגעטיילט געווארען.

„גלארי, גלארי, הללויה".

און א פפעציעלע מלחמה־תפלה זאל אויסגע'תפלה'ט ווערען פאר די מיליאנען מענשען, וואס האבען זייערע לייבער און נשמות מקריב געווען פאר די אמעריי־קאנער מאגנאטען, פאר די ענגלישע לארדען, פאר די איראפעאישע באנקיי־רען, פאר די דייטשע זונקערס און די רוסישע צארען, אויספלאסטערענדיג א וועג פאר דעם אנקום פון פיעל־באזונ־דערע און באקלונגענער, פאר דער גע־

צעהן יאהר שלום־פאליטיק.

א יאהר־צייט פון מענשליכע כיי־נער. א פעסט פון איינגעפאלענע לענ־דער און צוטרייסעלטע מענשליכע פאב־טאזעס. א הוליאנקע פון שדים, וואס האבען זיך איבער'ן האלז מיט מענשליך בלוט אנגעטרונקען. אן אויסשטעלונג פון מעדאלען און אייזערנע צלמים. א פאר־נאראמע פון אויסגעלונענע אויגען און איינגעפאלענע באקען. א וועלט מיט מענשען אויף קוליעס, פון משוגעים וואס הענגען צווישען לעבען און טויט, און קאנען דעם טויט אויף זיך ניט אויסבע־טען. אן אויסטויש פון לעבענס אויף זיל־בערנע און גילדערנע טעלעטערישע אויס־צייכענונגען — א שפיל פון גרויע מלבושים און אייבינע וואהנזינניגע פאר־שוינען...

„גלארי, גלארי, הללויה".

הערט ווי די האבמאטען קראכען אין דער הייסער לופט?

פיהלט ווער ווי די ערד טרייסעלט זיך אונטער די פיס?

דאס קראכט מען לכבוד דעם צעהנ־טען יאהר־צייט פון דער מלחמה.

דאס טרייסעלט זיך די ערד לכבוד דעם צעהנטען שלום־פעסט.

דאס ליבעלט מען אזוי און מען לויכט אין מ'דאנקט אלע געטער פון אלע צייטען פאר די הונגערניג, פאר די מי־לאנען מתים פון דער גרויסער „דעמאק־ראטישער" מלחמה, פאר די שלום־קאנ־פערענצען, פאר די פרעמיערען און פרע־זידענטען. פאר די קענוליכע מאניפעס־טאציעס, פאר די הבטחות פון די דיפ־לאמאטען, פאר די גוטע און פרומע גלחים, פאר די געשענדעטע און ברוטאל־ליזירטע פרויען, פאר די וואס לעבען איין זייערע לעצטע טעג אין תפיסות, אויסטער די ביישטיגען פון די מערדערליכע שומרים...

„גלארי, גלארי, הללויה"...

פּיילס

ליידט ניט נאך א מאן פון בייסענדע, בלוטענדע און שמערצליכע פּיילס. קיין ביהרוגישע אפע־ראציע נויטיג. דאקטאר טשיים'עס איינטמענט וועט אייך זאר־פארט פארלייכטערען און אייך געבען דויערדיגען בענעפיט. 60ס. א באקס: אלע דיעלערס, אדער: עדמאנסאן, בייטס און קאמפ., לימיטעד, טאראנטא. סעמ־פעל באקס פריי. דערמאהנונג די צייטונג און שיקט 2 סענט פאר פאסטערוש.

(פארזעצונג אויף פיירזש 3)